СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLIII. Ч. 18. Джерзи Сіти, Н. Дж., середа, 23 січня, 1935. VOL. XLIII. No. 18. Jersey City, N. J., Wednesday, January 23, 1935. THREE CENTS.

ВЕЛИКА КОПАЛЬНЯНА КАТАСТРОФА

ШЕНАНДОА (Па.). — У копальні Ґилбертон, що лежить 4 милі звідсіля, трапився в понеділок рано вибух зібраних там ґазів, наслідком котрого згинули на місці 11 майнерів, що працювали на 6-тім поверсі в глибині 1,100 стіп під землею. Спис робітників, що зійшли того дня до копальні, в посіданню влосника, котрим є підприємство „Филаделфія енд Рединг Ковл енд Ейорн Ко.", показує, що крім них пропав ще один робітник. Ратункові відділи виратували 71 робітників, зачаджених „чорним чадом".

Між погиблими вичисляють: Джозефа Стопея, Чарлза Рузуского й Джозефа Мазаліса.

Майнери кажуть, що вибух наступив по вистрілі динаміту на найнижчім поверсі майни. Вибух зачадив наперед робітників на цьому поверсі, а потім частину робітників на 4-тім поверсі, лишаючи робітників на 5-тім поверсі неткненими. На гук вибуху деякі молоді робітники, що ще не мали досвіду з такими випадками, кинулися за свої скринки зі сніданням. Інші почали добиватися місця на елевейторі. Деякі бігли в противнім напрямі.

Ратункові відділи мусіли відступати перед густим чадом. Наложили газові маски, але й ці не багато помагали. Мули, що тягнуть вози під землею, погинули на шинах, як тільки ґаз дійшов до них.

Щойно три години по вибуху добуто з майни всіх робітників та всі тіла. Одних непритомних ратували лікарі зараз при вході до копальні, інших відвожено до шпиталів. Двацять лікарів приїхали на ратування з околиці на заклик ратункових відділів. Жінки майнерів і їх родини збилися густо довкола входу, стараючися розпізнати тих, що їх виносили зпід землі. На дорозі, що веде від копальні всього кількасот кроків, задержалися сотні автомобілістів. Сторожі копальні з трудністю здержували натиск цікавих, котрі перешкаджали ратунковим заходам.

Виратувані з копальні оповідають теж про випадки геройства. Вилієм Чесмелейд з Ґілбертону, помічник пічкура, пробував ратувати своїх товаришів і самий стратив притомність від чаду. Інший майнер виніс його на верх землі, де лікарі привернули його до памяти. Ричард Еванс, уже самий зачаджений, добув останки сил, щоби повести ратунковий відділ у місце, де лежали його 10 неміччних товаришів. Потім він стратив притомність. Коли відділ вернувся вдруге в те місце та хотів його забрати з собою, він уже був неживий.

НАЙВИЩИЙ СУД ПРО СПРАВУ МУНІЯ.

ВАШИНҐТОН. — Найвищий суд Злучених Держав вирішив апеляцію Томи Мунія проти задержування його надалі в вязниці в Сен Квентині, в Каліфорнії, як проти грубого нарушення справедливости.

Суд заявив, що Муні повинен був віднестися зі справою не до найвищого суду Злучених Держав, але до стейтового суду в Каліфорнії. Суд гостро критикує становище державного прокуратора, котрий не допускав Мунія внести таку апеляцію.

СПРАВА ГАВПТМАНА.

ФЛЕМИНҐТОН (Ню Джерзі). — У понеділок зізнавали далі прокураторські свідки. Наперед Вилієм Френк, слідчий агент федерального скарбу, оповідав про те, як Гавптман розбагатів нагло кілька днів після того, як Линдберґ виплатив викуп за звільнення своєї дитини. Свідок доказував, що, не дивлячися на втрати на біржі в сумі 9 тисяч долярів, Гавптмани мали з часом 44 тисячі долярів у банках і в біржевиків.

Пані Сесилія Бар, касієрка одного нюйорського театру, заявила рішучо, що вона памятає, що Гавптман купив від неї театральний білет дня 26 листопада 1933 року, та що він заплатив її пять-доляровим банкнотом, котрий поліція потім розпізнала як один з банкнотів, що походили з викупу, заплаченого Линдберґом. Оборона не вспіла захитати її в рішучости свідоцтва.

З ПРОЦЕСУ ЗА СТРІЛЯНИНУ В КЕЛЕЙРЕСІ.

ПАТСВИЛ (Па.). — Адвокати Джозефа Брука, републиканського лідера, обвинуваченого за стріляння до демократичного походу дня 5 листопада минулого року, від котрої згинули 5 осіб, почали кликати свідків на доказ, що це самі учасники походу почали нападати на дім обвинуваченого, кидали на нього камінням, вимахували палками й клікати до родини Брука: „Вийдіть сюди!" Один свідок заявив, що перший стріл упав з походу.

ДЕБАТА В СПРАВІ СВІТОВОГО СУДУ.

ВАШИНҐТОН. — Сенатор Бора виголосив у сенаті промову проти приступлення Злучених Держав до Світового Суду. Сенатор говорив, що з приступленням Америки до Світового Суду Америка буде примушена вмішуватися в європейські справи, що легко може втягнути її до нової війни.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Згідно з параграфом 56 статута У. Н. Союза отсим повідомляю Вп. головних урядників У. Н. Союза, що

РІЧНЕ ЗАСІДАННЯ

ГОЛОВНОГО УРЯДУ У. Н. СОЮЗА

розпічнеться

В ПОНЕДІЛОК, ДНЯ 18. ЛЮТОГО 1935 РОКУ

в годині 9-тій рано

в місці осідку У. Н. Союза під ч. 81-83 Ґренд Стріт Джерзи Сіти, Н. Дж.

з таким порядком нарад:

1. Відкриття: головний предсідник М. Мурашко
2. Звіт головного предсідника М. Мурашка
3. Звіт заступника головного предсідника В. Малевича
4. Звіт заступниці головного предсідника М. Розоміло
5. Звіт головного рекордового секретаря Д. Галичина
6. Звіт головного фінансового секретаря-касієра Р. Слободяна
7. Звіт завідателя „Свободи" П. Маціойовського
8. Звіт головної контрольної комісії: О. Е. Малицький, Д. Капітула й А. Пашук.
9. Звіт редакційної комісії: д-р Л. Мишуга
10. Звіти головних радних: С. Слободян, Г. Євусяк, Т. Шпікула, І. Лисак, І. Ваверчак, А. Шаршонь, М. Бусько, І. Гузар, А. Боївка й О. Придун.
11. Дискусії над звітами.
12. Внесення й ухвали.

Д. ГАЛИЧИН, гол. рек. секретар.

КАРА ЗА ЗНАЙДЕНУ МУНІЦІЮ.

Аґ. „Вєсуд" повідомляє: Підчас ревізії у Нестора Олійника в Дарахові, пов. Теребовля, знайшли набої до військового кріса. Суд засудив Олійника на сім днів безоглядного арешту.

ПАРТІЯ ШАХІВ НА 10 ЛІТ.

У 1924 р. два англійські летуни почали грати в шахи. Їм перешкодили урядові накази, Минуло 10 літ, заки один з них мусів виїхати до Індії. Розстаючись, обіцяли вони один одному, що скінчать партію листовно. Пізніше один з них на довший час занедужав, другий знову поїхав до джунґлів. Минуло 10 літ,заки один з них дістав „мата".

АМАТОР КОТІВ.

У Ризі ведеться процес проти одного міліонера, що у своїм мешканні збирає сотні бездомних котів і піклується ними. Сусідні комірники нарікають, що не можуть спокійно спати, а деякі не всилі стерпіти котячого запаху. Міліонер їздить що дня каритою по місті і збирає на вулиці котів, приваблюючи їх усякими ласощами. Тепер має він їх у себе вже 300.

САРАНЧА В ПІВДЕННІЙ АФРИЦІ.

З Капштату повідомляють, що цьогорічна язва саранчі приняла надзвичайні розміри. Потяги приходять з кількагодинним спізненням, бо на шинах, покритих саранчею на 15 цм. заввишки, совгаються колеса. Влада орґанізує спеціяльні виправи, що нищать сарану, витроюючи її аршеником або палючи рухомі купи комах, облитих нафтою.

ЦЕРКОВНІ ВЛОМНИКИ ПІД КЛЮЧЕМ.

Слідчий виділ у Дрогобичі зліквідував шайку злодіїв, що обкрадали церкви в повітах рудецькому, городецькому і мостиському. Ще в 1932 р. обкрадено церкву в Комарні і Хлопах. Стверджено, що крадіжку доконали Іван Друщак, Мих. Малик і Влад. Кшесак. Вони теж обікрали церкви в Городечнім і Мостищині. Врешті Кшесак і Друщак рішили позбутися Малика, щоб добичею самим поділитися. Тому його вдушили і тіло кинули до ріки Ворожинця. Дальші доходження довели до відкриття вкрадених річей. Знайдено їх у стайні дорожкаря Хаїма Коша в Городку Ягайлонськім. Був це золотий лом ваги 4 кг., схований у мішку і закопаний під гноєм. Коша, Друщака і Кшесака арештовано й відставлено до вязниці в Дрогобичі.

ЗЛОВЖИВАННЯ В ЗЕМСЬКОМУ УРЯДІ НА ВОЛИНІ.

Окружний суд у Луцьку розглядав справу віцепрезеса і начальника технічного виділу волинського земського уряду, Якова Ємйолковського, та кількох урядовців тогож уряду, що допустились ріжних зловживань на шкоду клієнтів і державного скарбу. Розправа скінчилася засудом Ємйолковського на 3 роки вязниці, поміровних ревідентів Зелінського й Абрамовича на півтора року, а канцелярійних урядовців Сацівського на 2 роки і Хоінського на півтора року вязниці. Всім відібрано громадянські права на 5 літ, а крім того Ємйолковський має звернути державному скарбови 25,000 зл. і заплатити судові кошти 1,382 злотих.

В ОБОРОНІ КОНЕЙ УБИВ ЧОЛОВІКА.

Перед карним судом у Коломиї відповідав В. Горецький із Серафинець за те, що вбив свого тестя, Івана Алимана. Небіжчик віз глину і бив жорстоко коні лопатою по крижах. Горецький просив його, щоб не знущався над кіньми і сам почав попихати віз. Коли Аліман не перестав бити, він вирвав йому з рук лопату і вдарив тестя тричі по голові, наслідком чого він незабаром помер. Опісля Горецький зголосився на поліцію. Суд приняв, що обвинувачений убив тестя у великому зворушенні, і засудив його на 2 роки вязниці, припинюючи її виконання.

БОЖЕВІЛЬНА ВКРАЛА ДИТИНУ.

У Макуневі (пов. Мостиська) Соломон Ґрос відібрав у божевільної Еви Федьків, яка ходить від села до села, 3-літню дівчинку. Божевільна не вміє сказати, чия це дитина.

НЕВІДОМИЙ АВТОР.

У шкільних читанках у Німеччині надалі друкують поезії Ґайного. А що Ґайне не належить до Арійців, то порадили собі просто: замісць його назвища написали „Невідомий автор".

СВЯТОТАТСТВО У ЛЬВОВІ.

Костел Кармелітів у Львові ограбили в ночі злодії. Стверджено, що вони дались замкнути в костелі попереднього вечора, а вранці, коли отворено двері, втекли. Вкрали ріжні вота, зняли перстень з руки Матери Божої, дві пари золотих ковтків, золотий годинник і розбили три скарбони з дрібною готівкою.

РУМУНСЬКИЙ УДАР В УКРАЇНСЬКЕ ВЧИТЕЛЬСТВО

ЧЕРНІВЦІ (Буковина). — „Рада" подає, що 42 українських учителів, котрі не здали іспиту з румунської мови, віддалено з днем 1-го січня зі служби, оставляючи їх серед зими без одного сотика. Віддалені вчителі й учительки це переважно люди, що мають до двацять, якщо не більше, літ служби, люди з великою родиною і з дітьми в школі.

Сталося це вже фактом, хоч недавно міністер освіти Анґелеску заявив, що він не має наміру викидати людей на вулицю.

"Рада" стверджує, що тих учителів віддалено зі служби незаконно та що віддалені таки дійдуть у судовій дорозі до своїх прав. Та судова дорога далека. А людям уже тепер заглядають голод і нужда в очі.

Та є надія, що вчителі, товариші покривджених, створять комітет для допомоги покривдженим, памятаючи на латинську приповідку: „Сьогодні мені, а завтра тобі".

ПІЛСУДСЬКИЙ ЗАХОРІВ.

ВАРШАВА (Польща). — Маршалок Йосиф Пілсудський важко захорів. До хорого покликано найкращих лікарів.

ГІТЛЕР, ФРАНЦІЯ Й УКРАЇНА.

ПАРИЖ. — Всі французькі часописи переповнені статтями про французько-німецьке зближення. Кажуть, що теперішній премієр Ляваль повзяв собі за точку своєї диплoматичної амбіції довести до цілковитої згоди між Німеччиною і Францією. Він уже записав на своє конто усунення довголітнього конфлікту між Італією і Францією, підписавши недавно в Римі згоду з Мусолінієм. Він теж, будучи в своїм часі у Вашинґтоні, ослабивназріваючий конфлікт між Злученими Державами і Францією. А тепер береться за найважніше діло: зліквідувати історичний конфлікт між Німеччиною і Францією.

Та виринає питання, чим коштом це станеться? І оттут виринають ріжні комбінації, а між ними на перше місце те, про що писав Гітлер у своїй книжці, де згадує про конечну потребу німецької експанзії на схід, що є знову получене з розгромом або подiлом Совєтів і втягненням у сфери німецьких впливів 9 губерній, що належали давно до Росії, а на ділі є землями, які повинні становити складові части української держави.

НЕСПОКОЇ В СОМАЛІ.

ЖІБУТІ (Африка). — Абісинські пограничні племена напали на французьку частину краю Сомалі і вбили одного французського урядовця, 18 французьких жовнірів та 88 тубильців.

Подібні напади відбулися недавно і в італійській частині краю Сомалі.

ЯПОНІЯ ОБСТОЮЄ СВІЙ АВТОРИТЕТ В АЗІЇ.

ТОКІО (Японія). — Кокі Ґірота, японський міністер заграничних справ, говорив у японськім парляменті про принципи, якими керується політика Японії супроти Азії. Заявив без обиняків, що в справах східної Азії Японія мусить мати перше слово. А позатим хоче жити в згоді з цілим світом, особлив з Англією й Америкою. Конфлікт між Японією і Злученими Державами, казав Ґірота, є немислимий.

СОВЄТИ ПРОДАЛИ ЗАЛІЗНИЦЮ.

ТОКІО. — Добито торгу між Совєтами і Японією щодо Східньо-Китайської залізниці, яку набуло Манчуко. Совєти зреклися своїх прав за суму 140,000,000 ен з додатком виплати 30,000,000 ен для теперішніх совєтських залізничних урядовців, які певно будуть тепер замінені японськими.

Залізниця та довга 1,726 кільометрів (1,075 миль). Телеграфічно-телефонічна лінія довга 2,576 кільометрів Третина ціни є платна готівкою, а решта в товарах.

НАЦІСТИ ПРОТИ ВИКЛАДУ ЄЗУЇТА.

МІНХЕН (Німеччина). — В мінхенськім університеті мав виклад єзуїт о. Призвана на тему „Християнство й героїзм". Як тільки він зачав виклад, піднялися в салі оклики „Геть з єзуїтами!" А як прелеґент згадав імя Аристотеля, багато з присутних почали кричати: „Не хочемо мати до діла з якимись Греками! Дайте нам Німців!" З того повстало замішання, а потім бійка. Треба було аж візвати поліцію, яка привернула порядок, забравши з салі молодих націстів.

КАРДИНАЛ ПРО БОЖЕСТВО І ЛЮДСТВО.

КЕЛЬН (Німеччина). — Кардинал Шульте говорив до 5,000 паломників про новопоганську течію в Німеччині, пропаґовану Розенберґом; зглядно націстами. Казав, що ті, що позбавляють Христа божества, згодом позбавлять і людину людської гідности, і тому треба німецьким католикам, як християнам і патріотам, держатися кріпко своєї віри.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
Поодиноке число три центи.		Three cents a copy	
На рік	$6.00	One year	$6.00
На пів року	$3.25	Six months	$3.25
На три місяці	$1.75	Three months	$1.75
Число з пятниці (з англійською частю):		Friday's Issue (with Ukrainian Weekly):	
На рік	$ 2.00	One year	$ 2.00
На пів року	$ 1.25	Six months	$ 1.25
В Джерзи Сити і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$9.00	One year	$9.00
На пів року	$4.75	Six months	$4.75
На три місяці	$2.50	Three months	$2.50

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЗА ОБЕЗПЕЧЕННЯ СТАРОСТИ

Перша справа, котрій президент Рузвелт присвячує головну увагу в своїм посланію до конґресу про економічне забезпечення, це справа пенсії на старі роки.

У цій справі президент уважає потрібним приняти три засади.

Поперше, людям, що вже тепер такі старі, що не можуть причинитися до власного обезпечення, уряд має дати пенсію на старість без вимоги якоїнебудь заплати з їх боку. Потрібні на це фонди мають постаратися федеральний і стейтові уряди.

Подруге, для тих, що тепер іще молоді й іще самі можуть причинитися до власного обезпечення на старість, треба завести таку систему обезпечення, щоб вони самі поносили її кошти. Для цих ні стейт ні федеральний уряд не додає нічого. Федеральний і стейтовий уряд являються тільки підприємцями обезпечення.

Потретє, у тих випадках, де обезпечені хочуть добровільно збільшити своє обезпечення на старі роки, уряд має допомогти їм це зробити. Очевидно, не фінансовим докладом зі свого боку, а тільки орґанізацією обезпечення, себто збиранням фондів та їх інвестицією.

Стільки президент Рузвелт. Сенатор Ваґнер, що являється речником уряду при ставленю відповідних проєктів для переведення в життя думок президента, звертає передовсім увагу на те, що обезпечення на старі роки подібне до інших форм обезпечення, але воно суттєво ріжниться від обезпечення проти безробіття. Безробіття може прийти, а старість мусить прийти. Старість це природнє явище, яке приходить на кожду людину по осягненню певного віку. Воно являється в усіх частях краю. Тому його треба трактувати з загально краєвого („національного") становища. Тому проєкт сенатора Ваґнера, котрий є властиво практичним переведенням поглядів Рузвелта, заводить федеральну систему примусового обезпечення на старість.

Кождий бачить, що тут уряд вступає в новий бизнес, у бизнес обезпечування людей. З тої причини проти цього проєкту піднесуться певно голоси критики: мовляв, уряд умішується в справу, котра не належить до уряду. Але з огляду на те, що уряд уже тепер обезпечує на старість своїх урядників, а уряди в інших краях ведуть успішно преріжні інші асекураційні відділи, ці закиди певно не заважать багато.

Америка сміло приступає до робіт, які тільки кілька літ тому вважалися невідповідними для уряду.

ВІД СОБОРУ ДО МУЗЕЮ

З Істамбулу повідомляють, що турецький уряд зарядив замкнення Гаджії Софії, яка буде перемінена в музей.

З приводу цієї події віденський журнал **„Фолькс-Цайтунг"** пише про славний колись царгородський собор таке:

„Історію чотирнацятьох століть має за собою Гаджія Софія, один з найстарших памятників християнського будівництва, повну бурхливих випадків історію, яка нині зазначується новим розділом, а саме переміною колишнього собору, а далі мошеї в — музей. Справді — якаж це бурхлива історія! Чого то не довелось дожити достойному соборови за тих півтори тисячі літ, упродовж яких об його мури били чи раз то хвилі військ чужинецьких завойовників, для яких величавий собор над Босфором являвся здійсненням їх невгомних мрій! Блеск і велич візантійського цісарства пережив собор Софії і він був свідком занепаду тієї всеможної потуги; в його притворах латинське царство добуло собі освячення і признання у хвилю важливої історичної епохи, і тутже роблено було спроби обєднати церкву Сходу з Римом папів. Релігійні боротьби, повні пристрасного завзяття, кипіли в освяченім околі нашого собору, поки вкінці не прийшли Турки, а з ними замісць хреста півмісяць і знищення мозаік та стінних мальовил християнського мистецтва, противних пуританському смакови релігії нового завойовника. Але навітьі тоді, коли Царгород перейшов оконечно під владу Турків, собор Софії, названий тепер Гаджія Софія, жив довгі століття як предмет туги у мріях православних християн Сходу та як ціль політичних змагань московського царства.

„Але найстрашнішу хвилю за ввесь час свойого істнування пережив царгородський собор **пропамятного 29. травня 1453 р.**, коли то оборонцям цісарської столиці довелось перед наступом значно численнішого ворога відступати. Тоді в соборі Софії шукало захисту все стрівожене населення та дожидало тут своєї судьби, яка зрештою не була тайною для нікого. І справді — султан Могамед II., увінчаний успіхом переможець, повернув свойого коня в першу чергу в напрямі собору, в якому він добачував видимий знак поконаного вкінці християнського цісарства. І він прибув сюди саме в пору, бо в час, коли салдати бралися вигублювати населення. Вівтарі зруйновано, твори мистецтва поторощено, а притім доâершувано всіх страхіть безоглядного винищування, вимордовуючи чоловіків і насилуючи жінок. Правда — перед самим наступом на місто султан запевнив своїм салдатам право грабунку, але заборонив їм нищити будинки, які мали належати до нього. Тимто у хвилі, коли Могамед, зайшовши в собор, побачив одного салдата, що саме розбивав одну мармурову статую, він так розгнівався, що розторощив своїм боєвим топором салдатови голову. Опісляж султан підійшов до вівтаря і помолився тут, а муездіни проголосили з амвону хвалу Аллахови. А останній візантійський цісар — **Константин XI.** (1450-1453) — ще на кілька годин перед здобуттям міста відбув у прияві всього народу свою прилюдну сповідь і запричащався, щоб незабаром потім взяти особисто участь в рішаючім бою, де він, хоробро борячись, наложив головою також між своїми жовнірами.

„Ота пропамятна подія стала джерелом неодної леґенди. І так оповідають, що дня 29. травня 1453 р., у хвилю, коли султан верхи явився в соборі, а яничари масакрували заховане в ньому населення, один священик, що саме правив Службу Божу, перервав своє святе діло, взяв чашу зі собою і сходив вівтарними східцями надолину, щоб при допомозі бічних дверей під ґалеріями видістатися із собору. Але Турки пустилися за ним, щоб дістати його у свої руки. Та у хвилю, коли вони опинилися близь місця, де щойно видно було двері, яничари побачили з дивом і з острахом, що по тих дверях пропав раптом увесь слід і видвигався тут лиш один-одинокий мур. — „Аж тоді — каже леґенда — коли собор Софії відданий буде наново на вжиток християнському обрядови, аж тоді мур розкриється знову і зявиться той священик, щоб Службу Божу довести до кінця". — Але є ще й інші леґенди, а деякі з них такі, що вірили в них і поширювали їх самі Турки. І так оповідають, що по обидвох сторонах одного святого місця в Гаджі Софії стоять величанські свічки, що їх запалювали лиш на великі свята. Про них то кажеться згідно в одній грецькій і турецькій леґенді, що коли ті свічки догорять до кінця, то собор Софії стане знову християнським. І тому доглядач мошеї мав дуже суворий наказ дбати про те, щоб ті свічки були все відновлювані.

„І дорогим для християнського світа був собор Софії як найвеличавіший твір візантійського мистецтва, в якому обєднувались римський, грецький та оріентальний стиль. Коли ось у р. 328 Константин Великий переніс столицю своєї держави до старої Візантії, то він задумував зробити її більшою і кращою, ніж усі інші столиці світа, ба, навіть кращою, ніж сам Рим. А на одній, окремо на те підібраній площі, присвяченій „божеській мудрости", бажав він видвигнути найпишнішу святиню світа. Але щойно цісареви Юстиніянови в р. 559 довелось собор Софії посвятити. Правда — будову його почато вже 532 і продовжувано до 537 р., але до половини доведена тоді будівля завалилася, так, що в р. 538 треба було почин:ати працю знову.

„Опісляж собор, побудований спершу в формі грецького хреста, був Турками змінений вщерть. Добудовано до нього ось аж чотири салі, так, що цілість церкви стала тепер квадратова. І ще нині подивляють глядачі прегарне, справді оріентальне вистачення собору в середині. Головнож любувалося візантійське мистецтво в роботах мозаікових, і тому мозаіки в Гаджії Софії належать до найкращих у своїм роді. І варта притім зазначити те, що тому два роки директор Візантійського Інституту в Америці, Тома Вайтмор, одержав від турецької влади дозвіл всі, після здобуття собору Турками вкриті тинком мальовила привернути до давнього стану й обновити. І таким чином після праці двох років добуто на денне світло скарби нечуваної історичної та мистецької вартости, які справді оцінити можна буде щойно після того, як мошея в цілости буде перемінена в музей".

Д-р Остап Грицай.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

ЧЕРНАВІНА ПРО СССР.

Минулої неділі відбувся в Ню Йорку відчит Тетяни Чернавіної про життя в СССР.

Говорила по російськи. Публика, якої прибуло поважне число, складалася головно з робітників. Було багато Українців, головно тих, що походять з Волині та Поділля.

Імя прелеґентки, її втеча з Соловецьких островів та її спомини, що друковані анґлійською мовою, добре відомі в Америці. Тепер вона обіде більші американські міста, в яких виголошуватиме свої виклади по анґлійськи.

Неможливо за короткий час дати образ того, що діється в Совєтах, казала прелеґентка. Та всеж таки пробувала вона обговорити хоч деякі справи, і то в такий спосіб, що вже з того, що вона переповідає, можна виробити собі погляд про те, як живеться людям під Совєтами.

Селянство.

Революція зачалась під гаслом грабити награбоване. Тим, що становлять 95% цілого населення, себто селянам, кинено зпочатку за рецептою Леніна „кість, як тій голодній собаці". А потім зачалося систематичне винищування, „розкуркульчування" селянства.

Концентраційні табори.

Селянство, яке противилось колєктивізації чи іншим совєтським експериментам, опинилося на засланню, на Соловках, над Каспієм, над Байкалом і т. д. Загнали його до концентраційних таборів, де його держать сотнями тисяч. Самі Соловки мають понад 200,000 вязнів. Скільки міліонів людей є у всіх тих таборах, ніхто не знає. Вимирають масово, це відоме. Та на місце померлих приходять усе нові сили.

Отими вязнями переводиться велику роботу. Бо концентраційні табори розміщено в таких пунктах, які є особливо важні зі стратеґічного боку. Совєти рахуються з можливістю війни. Вони бояться війни. І вся їхня увага звернена на підготовку. На те требаб у нормальних відносинах довгого часу і великої витрати грошей. А тепер робиться це при допомозі „контр-революційних елєментів", міліонами людей, головно селян, яких зганяють з усіх земель для переведення пятилітки і воєнної підготовки. Працю ту виконується в страшних умовинах, при надлюдських зусиллях, при страшнім визиску працюючих, але те все совєтську владу не турбує. Бо „плян" виконується, а робучих рук у таборах ніколи не бракує. Їх прибуває щораз більше.

Робітництво.

Офіційно є один великий здобуток. Всюди в світі є безробіття, а в Совєтах нема. Та це ніщо інше, а тільки звичайний совєтський обман. Бо вистарчить навіть американському подорожному, що переїжджає через совєтські землі під доглядом совєтських провожатих, щоби поглянути на стації й побачити там маси народу, яким вони завалені. Це маси робітників, що не можуть виживити своїх родин, що не всилі доробитися хоч пари чобіт на зиму. Всі вони, а є їх міліони, втікають у світ за очі. Самі не знають куди. Принаймні тамтуди, де тепліше, де не треба — обуви. Ніхто ними не турбується. І вони гинуть по стаціях, по ваґонах, під ваґонами, чи деінде.

Інтеліґенція.

Як говорити про інтеліґенцію, то річ ясна, що тільки про ту, яка є в ласках влади, яка є на її службі. І отсе вона заповняє тепер друге місце по селянах у концентраційних таборах. Ніхто з інтеліґенції не є певний свого життя. Ніхто не знає, що з ними буде завтра. Сьогодні, без причини, на якийсь донос чи з чиєсь примхи, усувають з посади, а за кілька днів знову ставлять на начальне становище. Нині на волі, завтра в тюрмі.

Молодь.

А як виховуються діти? Що в них на думці? В першу чергу: хліб. Їсти хочуть. Хлібний пайок — це той притягальний пункт, яким обмотано молодь. Бо як батько дитини не є в комуністичних рядах, як не є в ласках, то дитина це зараз знає, бо нема хліба в хаті. Чому молодь не бунтується? Смішно уявляти собі це на такий лад, як це було з соціялістичною і революційною молодю давніх царських часів, зперед війни. Тодіж можна було молоді висловити якусь ліберальну думку, можна було зати якийсь мітинґ з протестом. А тепер це неможливе. Але якийсь рух є. Щось снується в головах тої молоді. Бож убивник Кірова вийшов уже з комуністичної молоді!

Релігія.

Є свобода віри в Совєтах. То правда. Можна йти до церкви і молитись. Нема біля церкви жовніра, щоб арештував. Але бути не то дяком, а то хочби сином чи дочкою дяка, значить мати вже замкнений доступ навіть до вищої школи. Є церкви. По деяких околицях оттак на 300 верстов одна! А решта позамикані „на прохання" самих — парохіян! Релігію Совєти нищать, і то без огляду на це, чи вона магометанська, жидівська чи християнська. Щодо цього є там рівність, це певне.

А що про Україну?

Прелеґентка не відповіла на поставлений на письмі запит про відносини на Україні. Заявила, що одержала багато ріжних запитів, на які не стає часу відповісти. По відчиті, запитана про те присутніми українськими редакторами, заявила, що всюди в концентраційних таборах найкраще з усіх держаться Українці, творячи всюди свої власні ґрупи; а Україна, казала вона, це одинока країна, де націоналізм стоїть незвичайно високо і де ставлять большевикам найбільший опір.

Можливо, що пізніше з поворотом до Ню Йорку дасть вона окремий виклад для Українців.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ.

Бофало, Н. Й. — Пропущені жертви з Листопадового Свята: Дмитро Дубас і Юрій Круцько по $1 і Ольга Сохан 50 ц.

І. К., Толідо, О. — Жертводавців на місцеві цілі не оголошуємо. Вже й так часопис наш переповнений збірками, тому годі. При малих збірках залишаємо теж проголошування імен колядників, особливо тоді, коли їх дуже багато, а збірка всього кілька долярів. Де можна, треба щадити місце в ґазеті.

МІТІНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

СКРЕНТОН, ПА. Бр. св. Михаїла, від. 159, повідомляє своїх членів, що річний мітінґ відбудеться 27-го січня, зараз по Сл. Божій, в гали церковній 430 7-ма ул. Проситься всіх членів прийти хоч на річний мітінґ, бо буде справоздання уряду і вибір уряду на 1935 рік. Кождий довгуючий член буде суспендований. — М. Камінський, секр.

ОЛИФАНТ, ПА. Бр. св. Кирила і Методія, від. 86, повідомляє своїх членів, що через важні причини річний мітінґ відложено з неділі, 20. січня, на неділю, 27. січня. Проситься членів зійтись точно на 12. годину вполудне. Напорядку дня є дуже важні справи, котрі мусять бути вирішені як слід. Рівнож буде справоздання уряду і контр. комісії з всіх приходів і розходів за 1934 рік і вибір уряду на 1935 рік. — Секретар.

СКРЕНТОН, ПА. Бр. св. Володимира, від. 162, повідомляє своїх членів, що місячний мітінґ відбудеться в неділю, 27. січня, в годині 3-тій пополудні, під ч. 426 — 17 ул. Проситься всіх членів явитись, бо є важні справи до полагодження. — Е. Марченко, предс.; М. Гнатів, секр.

В. Будзиновський.

ШЛЯХОЦЬКЕ УХО

(Історичне оповідання).

(1)

Шляхтич Іван Райфурський, що ще сидів на своїх Райфурах, не годен був й у сні погадати собі, що як далі буде жити на свій дотеперішній лад, то і Райфури втратить так, як втратив інші маєтки, і піде з торбами. Він далі гуляв, пив, процесувався, орґанізував заїзди на своїх вірителів і на вірителів своїх товаришів, що з ним пили і гуляли.

Майже не було ближчого чи дальшого сусіда, котрий ще не був би більшим чи меншим вірителем Райфурського. Він, аби лиш натягнув кого. Як хто коли поратував його якою сумою, то міг на свої гроші покласти хрестик. Беручи в свої руки чужі гроші, Райфурський ніколи й не подумав, що позичка, то такий гріш, який вірителеви треба вернути. Райфурський знав, що хоч би віритель пішов до суду і там дістав право стягнути свою претенсію з довжника, то не зробить сего. Стара Польща не мала державних екзекуторів. Маючи в руках судовий декрет в свою користь, мусів сам виекзекувати признану йому квоту чи річ. Маючи багато приятелів, Райфурський своїх вірителів не боявся. Служив своїми шаблями проти їх вірителів і взагалі проти їх ворогів, то вони своїми шаблями помагали йому.

Так було, поки Райфурський ще мав більше приятелів, як вірителів. Та в міру, як росло число вірителів, себто в міру, як поодинокі приятелі Райфурського ставали його вірителями, число вірителів більшало, число приятелів меншало. Райфурський бачив се. Не лиш бачив, а відчув на власній шкірі. Вірителі вже забрали йому два великі маєтки, бо проти збройної сили вірителів його приятелі приставили замало шабель.

По втраті двох маєтків Райфурський нарешті прозрів і додумався до того, що як не хоче втратити останнього села, Райфурів, то мусить довги сплатити; мусить позатулювати пельки бодай найсильнішим вірителям.

Райфури не давали приходу стільки, щоби мож було далі жити на дотеперішній лад, ще й відкласти дещо на сплату довгів. Хоч би й продав Райфури з цілим інвентарем і з всім, що було в дворі, був би не сплатив і половини того, що вірителі рахували собі. Всі сусіди казали, що ситуація Райфурського безнадійна.

Сам Райфурський надії не тратив. Райфурський мав плян ратунку і вірив, що вигаданий ним поратунок прийде. Райфурський мав у себе на продаж дуже цінну річ: прегарну дівчину... свою власну доньку!

Хоч Славі Райфурський пішло щойно на шіснацятий рік, то її імя вже було на устах всіх молодих шляхтичів цілої околиці. Славною зробила дівчину її краса. Вже неодин шляхтич зголошувався до її батька, та кождий відійшов з гарбузом. Ті гарбузи роздавав сам батько, не питаючи доньки.

Райфурський завзявся використати красу своєї дитини на уздоровлення своїх фінасів. Загадав дати її якомусь дуже великому богачеви, який своїми грішми викупив би від вірителів Райфури.

Хоч не легко було знайти шляхтича, який взяв би голу дівчину, ще й доплатив до неї, то Райфурський таки знайшов такого. Великий пан, шляхтич Стах Кучицький був такий поганий, що за нього не лиш не хотіла вийти ніяка дівчина, а й ніякий батько, хоч би й бідний, не хотів силувати доньки, щоби вийшла за таке опудало. Кучицький був би не смів і подумати про Славку Райфурську, як би не те, що Райфурський сам, будьтоби жартуючи, піддав йому таку гадку.

Коли Кучицький вже доміркувався, що Райфурський не жартує, чепився тої гадки руками і ногами. Він знав, що як хоче оженитися, то мусить взяти дівчину без маєтку, бо така, що має маєток, хоч би малесенький, не вийде за нього. Як би оженився з Райфурською, то завидували би йому всі ті шляхтичі, що з Райфурів вивезли гарбуза, або що поженилися з поганими. Кучицький міг би також всім тим дівчатам, від котрих дістав був гарбуза, сказати:

— Моє щастя, що ти була така дурна, бо ось яку я дістав!

З такого зятя, як поганий Кучицький, Райфурський мав би ще більшу користь, як зразу надіявся. Рідна сестра Кучицького була за полковником реєстрових козаків, Шидзіньським. То було по неудачнім повстанню козаків проти Польщі в 1638 р. Старшинами козаків, записаних в державний реєстр, пороблено польських шляхтичів. Лише деякі сотники і ще нижчі старшини були з козаків. Одним з полковників був саме шурин Кучицького. Коли Райфурський сказав будучому зятеви, що треба би якось Райфури очистити з довгів, Кучицький, сміючися, крикнув:

— Та нащо?! Може боїтеся заїзду якого вірителя на Райфури?

— Молого я не боюся, та сильніший може бути мені небезпечний. Я маю лиш пятнацять гайдуків і пятнацять драґонів.

— Не забудьте, що, маючи такого зятя, як я, будете мати до розпорядимости ще й мою міліцію.

— Аж будете моїм зятем! Заки до того прийде, заїде мене один з моїх сусідів, Шубинський на Шубині і Латані. Сей шизматик зичив мені гроші нарошно на те, щоби колись забрати мої Райфури. Він підступно використав мою звичку брати гроші від кождого, хто лиш дає.

— І звичку не сплачувати довгів! — додав Кучицький, сміючися.

— Таку звичку мають теж інші, а не лиш я один! — відрізав злісно Райфурський.

(Дальше буде).

НА БІЖУЧІ ТЕМИ.

ГОЛЯНДСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ ПРИКМЕТИ.

З нагоди зборів Голяндського Товариства в Ню Йорку говорив президент Рузвелт до них промову телефоном з Вашинґтону. Президент сказав між іншим:

„Наші вчасні предки принесли з Голяндії до Америки прикмету витревалости серед великих труднощів, прикмету спокійного рішення поконати перешкоди з боку природи й перешкоди з боку людей".

Звісно, на святі президент більше не міг сказати. І не міг говорити про голяндську натуру всесторонно. Але чи не було би це цікаве?

АМЕРИКАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР.

Ловес Дикинсон писав недавно:

„Опиши пересічного чоловіка з західніх стейтів, а опишеш Американця. Від сходу на захід, від півночі на полудне — він усюди такий самий: пануючий, агресивний, без ніяких скрупулів, еґоїстичний, одночасно добродушний і брутальний; чемний, як його не іритувати, а безпощадний, як його вгнівити; любить діяльність для самої діяльности; жадний і амбітний; покладається на себе самого; бистрий і грубий; має погорду до ідей, а пошанування до видумок; не має пошанування для нічого іншого, як тільки доспіху; духове життя його не ворушить; він є паном способів і рабом річей; тому він опанував світ. Він ніколи не питається. Він не сумнівається. Це дитина з мязами дозрілої людини.

Так представляє Американця Дикинсон; а другий Американець, Вен Вик Брукс, каже: „Це правда. Можна тут змінити трохи одну або другу рису, але назагал це типічний Американець".

УКРАЇНСЬКА ВДАЧА.

В Українців наука про характери ще тільки в пеленках. Тому ми й послугуємося в характеристиці людини такими пустими, нічого не кажучими поняттями, як: добра людина, зла людина, порядна людина.

Десь у 1925-тім році Я. Окуневський пробував дещо писати про українську вдачу.

На першу рату підняв він був звичку наших людей кликати інших уважати. Обережно, проводирі, бо в селі Вербиці писар завів урядування польською мовою! Обережно, проводирі, бо в селянина Петра Івана вояки забрали бараболю! Обережно, проводирі, бо Баба Палажка не дістала належних їй военних причинків!

Питається автор: „Та до чортового батька! Хто має бути обережним, як не той самий, що пише допис?" Він каже, що це скидування роботи зі своїх плечей на чужі — це характеристична прикмета Українців.

Це було в ріднім краю, і це було в 1925-тім році. Цікаво, чи нема чогось подібного серед Українців в Америці, і то в 1935-тім році...

ПІДГОТОВКА ЧЕРВОНОЇ ЕКСПАНЗІЇ В НАПРЯМІ ІНДІЇ.

З московських военних жерел довідуємося, що останніми часами в совєтській Середній Азії проводиться напружена военна підготовка, яка має на меті експанзію в напрямі Індії. Може бути, що нові совєтські пляни залежать від того, що на азійському сході вигляди совєтської експанзії представляються дуже зле. Ніпон загородив Совєтам усі шляхи в напрямі Китаю та Кореї, а останніми часами погром китайської червоної армії унеможливив усякі політичні інтриґи в середньому Китаю. Отже Совєти хочуть тепер перенести всю свою військову кспанзію на Індію. За цим промовляють ось такі зовсім певні познаки:

1) В совєтській середній Азії горячковим темпом проводиться будова стратеґічних шляхів, і то головним чином в напрямі Афґаністану й Індії. Найважнішим центром сполучення в совєтській середній Азії є місто Сталінабад (Дюшамбе). Звідси вже побудовані шляхи в напрямі Афґаністану на Курґан-Тубе, довжиною 200 кільометрів, друга дорога йде від Сталінабаду на Куляб, довжиною 240 кільометрів. Від Куляб побудована добра автомобільна дорога на місто Хороґ, яке є головним совєтським адміністративним центром на Памірі. Звідтам побудували шлях здовж річки Піяндж, яка є границею між совєтським Паміром і Афґаністаном. Зовсім виразно виявляється бажання Совєтів наблизитись до важливого стратеґічного пункту в Індії — міста Чітраль. Це місто є звязане з верхівями річки Піяндж добрим шляхом верхівями, отже Совєти мають тепер безпосередну шосу, що сполучує центр совєтської середньої Азії з Індією.

Для сполучення міста Сталінабад з европейською Росією будують модерний автомобільний шлях на Ташкент, довжиною 340 кільометрів, що проходить через відомий у середній Азії провал Ансоб. Якщо до того додати, що місто Сталінабад звязане, вже після приходу Совєтів до влади в середній Азії, з Ташкентом залізницею через стацію Самсоново-Самарканд, то можна собі уявити, як далеко йде політична підготовка Москви в ділянці шляхів до походу на Індію.

2) Згідно з новими плянами совєтського военного міністерства, проводять тепер рішучо в середній Азії реорґанізацію червоної армії. Всі стрілецькі дивізії, які там існують, переформовано на гірські дивізії. Їх сила в порівнанні з полевими дивізіями збільшена на 25%. Вони зорґанізовані так, що кождий із чотирох полків дивізії може рухатися і вести бій зовсім самостійно. Головними військовими центрами совєтської середньої Азії, де розташовані великі військові штаби, є Ташкент, Самарканд, Коканд і Термез. На Памірі, у згаданому місті Хороґ, знаходиться летунська база і міцна радіостанція.

Одночасно дуже енерґійно розгортається національні формування в середній Азії. Сформували нову узбекську дивізію. Таксамо існують військові формації таджикські, туркменські, каракірґіські й інші. Вживається заходів для того, щоб сформувати частини з тих китайських партизанів, які після розгрому повстанської армії в китайському Туркестані відійшли на совєтську територію.

Аґресивні наміри Совєтів щодо Індії помітні вже з того, що в Ташкенті вже від довшого часу існує спеціяльна пропаґандивна школа ріжних народів середньої Азії й британської Індії. Ця школа до цього часу вже випустила кілька тисяч добрих і відданих совєтській владі аґітаторів, пропаґандистів та шпіонів. Останніми часами діяльність цієї школи значно оживилась.

3) Що Москва звертає особливу увагу на Індію — то видно з того, що останніми роками реґулярно орґанізується спеціяльні високогірські експанзії на Памір, на чолі яких все стоїть відомий совєтський діяч Криленко, й які складаються з кількадесятьох старшин, частинно пристосованих до гірської війни. В 1934 році ця експедиція була особливо добре зорґанізована й мала незвичайно побільшений склад. Вона вишукувала гірські шляхи в напрямі Індії. Головними її базами були міста Андіжан, Ош, Ґарм і згадуване вище місто Хороґ. Як Криленко похвалився в Москві — експедиція досягла значних успіхів і віднайшла кілька нових шляхів до північної Індії.

4) Для кращого приховання плянів червоної Москви щодо походу на Індії, вигнано за наказом Сталіна при кінці 1933 р. старий уряд автономної републики Тажикістан та заступлено його новим, абсолютно певним та вихованим в інтернаціоналістичному дусі. На чолі того уряду стоїть молодий хлопець Рахім Баєв, який є сліпим знаряддям Москви в цій нібито автономній републиці.

5) Щодо пляну майбутніх военних операцій — то в Москві вже перед 5 літами добачували наступ на Індії по трох стратеґічних напрямках:

а) через Герат, Кандагар, Кветта; б) Термес, Кабуль, Пешавар; в) Хороґ, Чітраль, Пешавар.

Якщо до останніх часів найбільше важним рахувався перший напрям, бо він, не вважаючи на те, що був довгий, дозволяв оперувати тут полевим арміям, — то тепер цей напрям уважають некорисним саме через його довжину і необхідність мати до діла з настроями місцевого населення, досить чисельного в тих околицях. Отже тепер звернено увагу на розвинення операцій по двох других напрямках. Ці вправді ведуть крізь гірські околиці, але скорше зміряють до цили й майже не порушують життєвих інтересів Афґаністану, бо біжать через гірські околиці, мало заселені. Совєтські гірські переформування в середній Азії зовсім наглядно показують, що майбутній похід у напрямі Індії мусить переходити головно через гірські околиці, отже саме цими двома згаданими шляхами.

(УП).

Один славний маляр портретував таксамо славного лікаря. Лікареви вже й надоїло довге позування. Коли вже портрет був готовий, маляр попросив іще лікаря сидіти ще раз, щоб поправив помилки на портреті. Це розсердило лікаря. На це маляр:

— Ви, пане не сердьтеся! Як вам у вашому фаху трапиться помилка, ви її похоронюєте в землі, а мої помилки висять на стінах літами й наражували би мене на насміхи!

М. Костишин.

КОМУ ЛІПШЕ?

Сонечко над захід клонилось чолом.
Панувала тиша. Десь-там за селом
Чоловік при плузі мула поганяв.
Колиж утомився, присів і сказав:
„Гірка наша доля, тяжко в світі жить!"
Мул почув докір цей, слуха і мовчить,
Неначе думає: чом же лихий він?
Таж він земським паном, панує над всім;
Чи слід, щоб від нього неслись ті слова?
Чоловік з докором каже: „Так бува.
Світ дуже лукавим для всіх тут настав:
Працюєм від рана й ніхто не спитав,
Чи ситі, здорові, як діло при вас,
Вже сонце заходить, на спочинок час".
Замовк... і в задумі глибоко зітхнув.
Повернувсь і щиро на мула глянув
Тай каже до нього той сам чоловік:
„Ти живеш спокійно із року на рік.
Я про тебе дбаю, щоб ти ситий був;
В зимі огріваю, щоб зимна не чув;
Напою, розчешу, щоб здорове жив;
Підкую, щоб лекше на ногах ходив.
А мене ні словом ніхто не пита:
Яка, чоловіче, в тебе турбота?
Я тяжко працюю, журюся, як жить.
Що нива зародить, мушу поділить
На чотири части: першу бере пан,
Другу жид, ти третю, четверту я сам
Беру: думаю як її поділить,
Щоб я міг родину з неї проживить".
Мул слухав уважно, задумася в тім,
Пита: „Чоловіче, чи так живесь всім?
Чи кождий на світі журиться, як ти,
Як йому з ріднею днину провести?"
Чоловік поглянув, каже йому: „Так!
Кождого по свому точить той червак".
Мул підніс лиш уха, кілька раз махнув,
Тупнувши ногою, голову звернув
Тай каже: „Я думав, що мій гіркий вік,
А чую: ще гірше живе чоловік".

ДО ПЕРЕДПЛАТНИКІВ, ЧИТАЧІВ І ПРИХИЛЬНИКІВ „РІДНОЇ МОВИ".

Місяць січень — місяць розбудови „Рідної Мови".

Нижче підписані, Гурток Прихильників „Рідної Мови" в Варшаві, докладно ознайомившись із матеріяльним станом місячника „Рідна Мова", постановили видати цю відозву й звернути нею увагу на ту загрозу, що налягла над нашим єдиним і одиноким рідномовним журналом.

За два роки невпинної праці „Рідна Мова" всім показала, як нам потрібний власне такий журнал. Позостаючись щиро науковим у самій своїй істоті, журнал знайшов таку популярну форму й таку загальнозрозумілу мову, що заговорив до найширших мас, усіх закликуючи до рідномовної праці. Мало того, журнал не тільки кинув надзвичайно корисне нам гасло: „Всі дбаймо про культуру своєї мови", але й виконав його, притягаючи широкі кола нашої інтеліґенції до найрізнішої рідномовної праці, наслідком чого скрізь по краю, а також і за кордоном повстають так нам потрібні „Гуртки плекання рідної мови".

Найбільшою заслугою двохрічної тяжкої праці „Рідної Мови" треба вважати послідовне проведення в життя великого щиронаціонального гасла: „Для одного народу — одна літературна мова й вимова, один правопис". Двохлітня ця праця допровадила до того, що тепер увесь український нарід ясно й глибоко зрозумів, що за всяку ціну мусить створити собі всеукраїнську літературну мову, як кайміцніший орган своєї духової одности. Тепер нема вже свідомого Українця, щоб думав тут інакше.

Заслугою „Рідної Мови" вважаємо й те, що це вона перша голосно заговорила про мовне винародовлення нашої еміґрації, — політичної в Европі й зарібкової в Америці та Канаді, це вона невпинно кличе цю еміґрацію не рвати мовних звязків із своєю Батьківщиною й переходити на всеукраїнську літературну мову.

„Рідна Мова" не є тепер, власне, редакція в звичайному того слова розумінні, — це наша цінна культурна установа, така установа, що до неї щоденно звертаються за рідномовними порадами десятки осіб. І всім дається найповніше вияснення або листовне, або на сторінках „Рідної Мови". З цього погляду відносимо „Рідну Мову" до наших культурно-освітніх установ.

Здавалось би, що широке громянство, користаючись із праці „Рідної Мови", належно оцінить і матеріяльно підтримає таку висококультурну свою інституцію. Докладно ознайомившись із матеріяльним станом Видавництва, ми переконались, що воно зовсім не має потрібного для своєї широкої праці матеріяльного ґрунту, більше того близьке до занепаду, а тримається тільки через надзвичайну відданість рідномовній ідеї й повну посвяту цій справі безробітного Редактора його, що виконує при Видавництві всі функції, аж до найнижчої включно. Підрахунок боргів 27 листопада 1934 р. показав, що сам край заборгував „Рідній Мові" 4104 зл. 20 гр., висока сума для молодого Видавництва. Уважаємо такий стан за зовсім ненормальний і загрозливий, а тому кличемо все українське громадянство підтримати „Рідну Мову" й дати їй змогу належно розбудуватися.

1. Закликаємо всіх Передплатників, Читачів і Прихильників „Рідної Мови" найенерґічніше занятися приєднанням журналови нових передплатників. Нехай стане святим обовязком кожного приєднати бодай одного нового передплатника „Рідній Мові".

2. Закликаємо всю політичну наддніпрянську еміґрацію, а також усю еміґрацію зарібкову масово передплачувати „Рідну Мову", і вже тим підтримати цю нашу щиропатріотичну незалежну наукову установу. Нехай не буде ані одного еміґранта, що не передплатив би „Рідної Мови" й не працював би для її підтримки.

3. Закликаємо всіх Передплатників, Читачів і Прихильників „Рідної Мови" в краю, Европі, Америці й Канаді присилати добровільні датки на розбудову журналу. Нехай не буде Українця, що не відгукнувсяб на цей наш заклик. Ділом покажім, як ми ставимось до ідеї всеукраїнської духової одности.

4. Всіх боржників „Рідної Мови" сердечно просимо сплатити свої борги найпізніше в місяці січні 1935 року. Колиб цього не сталося, просимо Редакцію „Рідної Мови" видрукувати список цих упертих боржників, а ми допоможемо Видавництву стягнути ці борги.

5. Оголошуємо місяць січень місяцем розбудови „Рідної Мови", й закликаємо всіх Передплатників, Читачів і Прихильників цього журналу активно й реально допомогти цього місяця Видавництву. Нехай ніхто не відмовиться від цієї праці! Всі подбаймо про розбудову своєї „Рідної Мови"!

Голосно стверджуємо, що „Рідна Мова" існує тільки на передплату й ні звідки жадної допомоги не одержує. Як це не дивно, але ні одна українська установа не допомагає „Рідній Мові"...

Глибоко віримо, що цей наш заклик знайде такий же щирий відгук серед нашого громадянства, з яким ми писали його. Українську пресу ласкаво просимо передрукувати цей цей заклик.

Варшава, 11 грудня 1934 року.

За Варшавський Гурток Прихильників „Рідної Мови": інж. Оп. Нестеренко, проф. Мгр. П. Кривоносюк, Мгр. І. Коровицький, інж. підполк. С. Білодуб, інж. П. Сікора, інж. поручн. Ол. Сімянців, підполк. В. Дитель, підполк. В. Євтимович, мірничий П. Черненко, підполк. Ю. Науменко, д-р Ю. Липа.

ЗЛОВЖИВАННЯ В ГРОМАДСЬКІЙ ГОСПОДАРЦІ.

В селі Пникуті, пов. Мостиська, був війтом Владислав Дорош, що звернув на себе увагу розгульним способом життя. Громада прочувала, що громадська каса мусить бути не в порядку і спровадила з повітового виділу комісію, але вона не знайшла нічого підозрілого. Аж коли урядування обняв новий війт Влад. Місняк, комісія, зложена з громадських радних, викрила, що Дорош підчас свого урядування здефраудував 9,000 зл. громадських грошей, причому помагав йому громадський писар Станислав Косовський. Обох винуватців арештовано, а недавно відбулася проти них у Мостиськах судова розправа. Переслухано 250 свідків, які всі ствердили вину Дороша і Косовського. Обох засуджено по рокови вязниці з припиненням кари на 5 літ, одначе під умовиною, що на протязі чотирох найближчих літ звернуть громаді спроневірені гроші.

ЧОМУ КОЛЮМБ ЇХАВ?

Так — чому Колюмб відважився вибратись на захід, до Індій? Тому, що тому яких півтори тисячі літ два македонські подорожні-купці порахували свому начальникови зависокі кошти подорожі. Це не є ніякий жарт, лише світова історія, яка часом укладається так смішно.

Ще не так давно, в наших часах, думали, що Китай до його відкриття був зовсім відрізаний від заходу. Сьогодні знаємо про це вже більше. Знаємо, що жінки в старинному Римі носили китайські шовки. Були це коїські одяги, щоправда урядово заборонені, а всеж їх носили на цісарському дворі, а тому теж у знатному товаристві. Шовки ті не приходили до Риму безпосередньо з Китаю; цей тяжкий китайський шовк переробляли в Тирі й інших містах Малої Азії майже на прозору, „непристойну" ґазу. А верблюди, які несли на своїх хребтах цей шовк через усю Азію, назад везли вино, ґранатові яблока, фасолю та бурштин.

Цею торговлею займалися Парти. (Парти в половині 3-го століття перед Христом під володінням Арзацидів створили партійську державу (всі країни між Евфратом і Індом, Каспійським морем і Індійським океаном). Державу Партів завалив перський король Артаксеркс у 226 році перед Христом). Парти хотіли задержати для себе зиски з посередництва торговлі та зависно дбали про те, щоби купуючі й продавці взаїмно не зазнайомилися. Тому то Китай не знав нічого певного про Рим, а Рим не знав нічого іншого про тих людей, які виробляли шовкові матерії, як хіба те, що вони носять коси. Аж вкінці одному македонському купцеви все це почало виглядати заглупо й він післав мандрівників, яким виразно приказав дістатися аж до людей, що виробляють шовки.

Це вдалося. Вдалося передовсім тому, що Китайці вже тоді мали підручник подорожей. — книжку з мапами та мапками, з поданням віддалі та з усім, що було цікавого про кожне місто. Такий підручник був навіть перекладений на мову Тохарів (мешканців Туркестану). Македонські подорожники купили собі такий підручник, як ввійшли до Туркестану, й тепер у всьому зорієнтувалися. Принесли зі собою книжку, як вернулися до Македонії, тай тепер на основі мап могли говорити про свою мандрівку. Та щоби дістати потрібну суму грошей за подорож, говорили неправду. Віддаль була в китайській книжці подана в китайських милях. І македонські подорожні подали довжину китайської милі тричі таку велику. А за цим пішло історичне нещастя далі.

Подорожні дістали жадані гроші, книжка (провідник подорожей) дісталася в руки ґеографа Марінуса Тирійського, а Птолємей (ґеограф, астроном і математик, жив у першій половині 2. століття після Христа в Олександрії) нарисував мапу світа на основі того підручника. А що довжина китайської милі була подана тричі така велика, то бідному Птолємееви всі краї, які він узяв із китайських мап, випали тричі більші. Ця помилка перетревала півтори тисячі літ. А Колюмб на основі такої мапи мусів дійсно вірити, що Азія сягає менше-більше довкола земської кулі, отже справді аж до Америки і зовсім справедливо виводив із того, що західня дорога до Індій мусить бути коротша.

З усього повищого бачимо, як то гарно була наладнана торговля між Заходом і Сходом уже в найдавніших часах. Були теж культурні взаємини. Бо нпр. у Монголії знайшли княжий ґріб із 2. століття перед Христом, у якому разом знайшли зразки китайської та західньої культури, а східне мистецтво виявлялося в т. зв. ґандарському стилі, себто в мішанині грецького та східнього мистецтва.

ТАЙНИ МОНТЕ КАРЛЯ.

Павло де Кечіва, бувший крупер касіна в Монте Карльо, видав „Спогади". Згадує там багато цікавих припадків, яких був свідком він двацять літ. Так нпр. німецький цісар Вільгельм II перед війною довідався був, що професор Шот із Гайдельберґа винайшов „непомильний" спосіб, при помочі якого можна виграти на рулеті. Вільгельм II. відкупив від професора „його тайну" та інкоґніто відїхав до Монте Карльо й тут за один вечір програв — 100,000 франків. Навпаки, Анґлієць Джаґерс кілька днів ходив до дому гри зі своїми службовцями. Вони запамятували собі числа, які вигравали. На основі цієї статистики Джаґерс ствердив, що деякі числа виграють частіше, ставив на них і до трох днів виграв три міліони золотих франків. Ґенерал Людендорф виграв за один вечір 150,000 франків, славна драматична артистка Сара Бернар програла міліон, після чого хотіла покінчити самогубством. Славний пристрасний грач Андре Сітроен, французький „король автомобілів", виграв багато разів у Монте Карльо попросту головокружні суми, та це не перешкодило його теперішній фінансовій руїні.

ЗГОРІЛА ФАБРИКА КОРОНОК.

У Калїші згоріла одна з більших фабрик коронок. Згоріли машини, запаси сирівця і готові вироби. Шкоди великі.

ХАРЧ ДЛЯ ДІТЕЙ.

(Подає д-р Джан Л. Райс, комісар здоровля міста Ню Йорку).

Поживний харч для дітей є необхідною потребою; особливо доростаючі діти, що вживають своїх мозків в напрямку надбання освіти в школі, мусять діставати відповідно дібрані харчі, потрібні для росту й навчання.

Результат досліджувань виказує, що добре харчування є конче потрібне для нормального росту та здоровля. Для будови здорових зубів і костей, окремих органів, мязів, нервів та шкіри повинні бути примінені певні хемічні середники у відповідній скількости.

Харчі мають усі потрібні складники. Якби всі харчі були однакового складу та обильно запасні у всі потрібні елементи, то добір був би непотрібний.

Але тому, що харчі дуже ріжноманітні щодо своїх хемічних складників, розумний вибір є пожаданий. Що більше, харчі, крім будови тіла, служать іще й до інших цілей. Вони мусять достарчати орґанізмови денно стільки енерґії, скільки зуживається в тілі, та мусять теж доставляти мінералів і вітамін.

Знаменита підстава, мабуть найліпша для харчування дітей, це молоко.

Є багато причин, чому поставлено свіже молоко на перше місце серед харчів для дітей. Молочні протеїни мають високу біольоґічну вартість, бо вони легко перетворюються в протеїни орґанізму. Вони обнимають вуглеводні, котрі не легко ферментують, а їх товщ поспішно перетравляється.

Крім того свіже молоко обнимає дуже цінний збір мінеральних складників, котрі являються правдивим будівельним матеріялом тіла як протеїни. Мінеральні складники, що надають молоці особливу вартість як харч, це фосфор та вап (кальцій).

Багато харчів є такі недостаточні у вап, що треба звернути увагу на свіже молоко як на найважніший середник для дітей. Питання повстає, скільки молока дитина повинна споживати денно.

Досліди виказали, що найліпший запас вапу в дітях дістається з одної кварти молока денно.

Свіже молоко дає великі поживні користи і є найбільш економічною поживою в харчуванню.

ФЛІС.

ФАЛЬШИВІ ЛЕҐІОНІСТИ.

Як повідомляє „Правда Коломийська", при верифікації союзу леґіоністів у Коломиї виступили з тої організації аж 40 дотеперішніх членів, що не були леґіоністами. В сїзі залишився тепер невеличкий гурток членів.

ВІСТИ З СІЧОВОГО БАЗАРУ „СУРМА"

103 АВЕНЮ А, НЮ ЙОРК.

В краю виходять книжки, в Америці українські рекорди. Відколи американська компанія Колюмбія переорганізувалася, то відновила український відділ найскорше, бо цей відділ давав свого часу найліпшу користь.

Компанія запросила українських артистів, як: П. Гуменюка, Е. Жуковського й інших і дала їм поручення виробити що найкращі українські рекорди. За пару тижнів вже появились на ринку нові українські рекорди. В Сурмі зараз можна було їх набути.

Насамперед зробив рекорду Е. Жуковський п. з. „Військова Гуцулка" при акомпаніяменті орхестри, чисто гуцульським темпом співає її вриваними словами, про молодого Гуцула, що просить мами, щоб йому штани вшила, бо треба йти на заручини і т. д., звичайно Жуковського тема. Число цьої рекорди 353.

Другу рекорду зробила Теребовельська орхестра, танець без співу на обі сторони ч. 354. Третю рекорду знову зробив Жуковський, назвав одну сторону „Шовкова Хустина", а другу „Страшна Хороба", де співає про вірну любов. Страшна Хороба це пісня досить весела про жінку і чоловіка, коли її слухати зовсім про хоробу не думається.

Четверта рекорда „Концерт в Хаті", часть 1-ша і 2-га. Зложив П. Гуменюк. Співає сольо пані Ольга Котович, є також дует з Жуковським і розмови, при кінци весела музика Гуменюка. Ця рекорда має дещо наукового, про це вже старається Гуменюк в кождій своїй рекорді. Число 356. Пята рекорда „Мала вдова три дочки", співає Ольга Котович при музиці Гуменюка, де музика і голос дуже гарно гармонізуються і приємно слухати. На другій стороні є „Пісня Хлібороба", співає Жуковський, а музика Гуменюка. Це щось на тему як Фармерська Коломийка, але більше серіозна, певно це вже зроблено під впливом депресії. Число 357.

Шеста рекорда знову Жуковського, весела коломийка-гуцулка про хлопця і дівчину, де Жуковський позбирав або свої слова зложив, співає скоро, добре слова вимовляє і це робить рекорду інтересною. На другій стороні „Заший мені, чоловіче, уста малинові", також підібрана мельодія до його слів. Число 358.

Сема рекорда, це популярна пісня, що її співав хор Кошиця по недавній обїздці по Америці: „Задумала стара баба тай розбогатіти", грає Гуменюк, а співають дует сестри О. Котович і М. Кісіль. Гарна мельодія, дует вийшов знаменито, слова виходять виразно, якби сольо. На другій стороні знана коломийка „Ой вишеньки черешеньки" зі словами, співає сольо О. Котович, слова підібрав Гуменюк, разом музика і слова представляють славу українського села — дівоча коломийка. Ч. 359.

Осьма рекорда, це вже нового ньюйорського співака Михайла Скоробогача. Михайло ліпше любив би наспівати на рекорді стрілецьку пісню, але покупці більше купують коломийки та прийшлось першу рекорду зробити коломийку під назвою „Зачепився Ковбасою", а на другій стороні „Ти мій короваю". Музика Гуменюка, слова гарно підібрані, такі слова, що співають собі навіть порядні господарі при веселій забаві. „Грайте мені, музиченьки, нехай собі скочу, бо я хлопець молоденький гулятоньки хочу" і т. д. Число 360.

Девята рекорда Жуковського „Ой охота, пане брате, охота, охота". Це вже новий стиль його рекордів, і вона ще з другою 362 відріжняються майже від всіх попередніх. Як лише появились пробки цих рекордів то в Сурмі замовлено по 100 нараз. Можна сказати, це „ренесанс" Жуковського. Як що не впаде назад, то ще готові його рекорди купувати навіть правдиві любителі української музики. Число 361.

Число 362, як і ч. 361, Жуковського, мельодія позичена, а слова зложені ним самим і то на тему йому найбільше знану. А що майже більшість мають подібні клопоти, то хто слухає ті рекорди, то думає, що то ніби і про нього така рекорда зложена.

Всі ці рекорди були вже оголошені в Свободі. Ціни були назначені компанією по 75 ц. штука. Були розголошені майже по всіх українських часописах. Троха замало тих рекордів продано, щоб покрити кошта оголошень, та не о це ходить, але о те, щоб компанія не перестала робити дальше українських рекордів, то ми хотілиб їх таки більше продати, бо рекорди гарні і варта їх мати, щоб бодай раз на рік собі їх вдома переграти. Ми (це секрет) готові дати ці рекорди по 50 цнт, хто візьме всі 10 нараз. Лише пришліть 50 ц. на пересилку. Це вже можете брати для себе, для других і навіть на продаж, бо даємо вам по гуртовій ціні.

Як самі не потребуєте, чи не маєте фонографа, то скажіть про це іншим. Як пришлете велике замовлення на рекорди, то ще дістанете в додатку „презент".

(Огол.)

М. Сурмач.

Абрумко Сокальовер вернувся до дому дві години вчасніше, ніж звичайно, та застав жінку з коханцем.

— То так робиться! — крикнув обурений Абрумко. — Ти не думай, що я про те не знав. Ще вчора повідомляли мене анонімовим листом, що ти мене зраджуєш.

— Абрумку, Абрумку — каже на це огірчена жінка. — Як ти можеш вірити підлим анонімам?!

НЕЗАГНУЗДАНИЙ ТАРЗАН.

(171)

Жертви, привязані до стовпів, не могли бачити причини цього наглого замішання, але Тарзан не потребував бачити. Він зараз пізнав голоси малп, дивуючися, що могло привести їх сюди йому на ратунок.

Нумаба і його вояки відлучилися скоро від кружка танцюристів і побачили, як через гурму цікавих, а тепер застрашених і кричучих людей пробивалася біла дівчина, тасама, що кілька ночей тому втекла від них.

За нею йшла орда великих волохатих малп, котрих вони дуже боялися. Бючи направо й наліво своїми могутніми пястуками та деручи своїми сильними щоками, йшов наперед Зутаґ, молодий вожд. Зараз за ним ішли його огидні малпи.

Дівчина пішла просто до Нумаба. Як Тарзан її побачив, він здивувався немало, бачучи, як вона вела малп. Він сказав до Зутаґа: „Іди за молодими мужчинами, а вона най розвяже мене". Він закликав дівчину-шпигунку.